

SANTRAUKA. Straipsnyje išmėginama egodokumentinė prieiga prie Algirdo Juliaus Greimo bibliografinio ir archyvinio paveldo, nuo 2015 m. kaupiamo, sisteminamo ir tiriamo A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre, Vilniaus universitete. Pagrindinis egodokumentinės perspektyvos privalumas – pačią egodokumentų sąvoką palaikanti žiūros orientacija į asmens gyvenimo projekto vidinio rišlumo gijas, jungiančias skirtingo pobūdžio veiklas bei interesus tarpusavyje ir grindžiančias hermeneutinę pastangą interpretuoti skirtingų žanrų dokumentus kaip vienas kitą papildančius bendro egodokumentinio korpuso sandus. Žvelgiant iš tokios perspektyvos, trys 1957–1960 m. Greimo sudaryti, bet į viešą erdvę neišleisti dokumentai (1957 m. sunaikinta pirmoji „Semantika“, apie 1960 m. rašytas nepublikuotas pirmasis autobiografijos bandymas ir tuo pat metu nebaigta sudaryti publicistinių tekstų rinktinė) atpažįstami kaip nesėkmingos pastangos realizuoti išraiškos, o vėliau publikuotos tų dokumentų versijos (1966 m. išleista „Struktūrinė semantika“, 1985–1986 m. publikuotas „Intelektualinis autobiografijos bandymas“ ir 1991 m. išėjusi rinktinė „Iš arti ir iš toli“) – kaip sėkmingo tos pačios pastangos įgyvendinimo liudijimai. Semiotikos kaip originalios griežtai artikuluotos žiūros į pasaulį ir save išsikristalizavimas pasirodo kaip viena reikšmingiausių sąlygų Greimo pasaulėžiūros ir savimonės tapsmui, o pats Greimas iškyla kaip nuosekli – įvairiais būdais siekianti savo būties įprasminimo ir prasmės sąlygų supratimo – asmenybė.

RAKTAŽODŽIAI: Algirdas Julius Greimas, egodokumentai, archyvas, semiotika.

Šiame straipsnyje interpretuojamos medžiagos korpusas susidarė renkant ir tyrinėjant lietuviškąjį Algirdo Juliaus Greimo paveldą. Per pastaruosius trejus metus sukauptas bemaž visas bibliografinis publikuotų Greimo tekstų korpusas, ištirta viešų Lietuvos ir iš Lietuvos prieinamų archyvų medžiaga, surinkta daug medžiagos iš privačių archyvų. Visa ši medžiaga aprašyta ir susisteminta, nemaža jos dalis sukaupta Greimo paveldo skaitmeniniame archyve, kuris renkamas toliau, bet taip pat jau prieinamas tyrimams A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre,

Vilniaus universiteto Filologijos fakultete¹. Apskritai Greimo lietuviško paveldo korpusą dabar sudaro apie pustrečio tūkstančio archyvinių vienetų: moksliniai straipsniai ir jų redakcijos, semiotinių analizių apmatai, konspektai ir kartotekos; publicistiniai straipsniai, skelbti lietuvių spaudoje arba parengti lietuviškiems leidiniams; paskaitų konspektai; vertimai; didžiulis korpusas laiškų; nuotraukos; pokalbių su Greimu ir apie Greimą tekstai, jų ir taip pat Greimo paskaitų garso ir vaizdo įrašai². Šis bibliografinės ir archyvinės medžiagos korpusas liudija tiesiog neįtikėtiną Greimo veiklų spektrą – pradedant visuomenės švietimu bei rezistencija ir baigiant originalaus savarankiško mokslo sukūrimu bei jo plėtrai skirtų institucinių infrastruktūrų steigimu ir palaikymu.

Iš pažiūros tokia pragmatinė, žanrinė ir teminė Greimo dokumentų įvairovė patvirtina ir papildo jau beveik kliše tapusį „daugialypio“ Greimo³, Greimo „Jano veidu“ įvaizdį⁴, kuris negalėjo neįsigalėti mūsų kultūrinėje sąmonėje. Greimas pats pateikia mums tokį savivaizdį autobiografiniuose interviu⁵, ir jis itin lengvai prigijja mūsų percepcijoje, nes gulasi į gerai parengtą, mūsų diskurse jau sufragmentuoto Greimo vizijos dirvą. Jo veiklų laukai išties atrodo labai savarankiški: Greimas-prancūzas ir Greimas-lietuvius ne tik kalba skirtingomis kalbomis, bet ir gyvena skirtingose kultūrose; Greimas-rezistentas ir Greimas-mitologas, Greimas-visuomenininkas ir Greimas-semiotikas veikia kiekvienam jų savitais būdais ir kalba kiekvienam būdinga retorika apie kiekvienam rūpimus dalykus tarsi vienas kuris iš šių daugybės Greimų ničnieko nežinotų apie joki kitą. Jo palikimo dokumentai patenka į atitinkamus mūsų kultūros paveldą kaupiančius

¹ Greta su A. J. Greimo semiotikos ir literatūros centro mokslininkais Greimo paveldo skaitmeninį archyvą rinko, tvarkė ir viešino studentų ir jaunų mokslo darbuotojų grupė: Laura Misiūnaitė, Austėja Oržekauskienė, Magdalena Slavinska ir Silvija Stankevičiūtė. Už neįkainojamą pagalbą pradiniam darbų etape – pasidalytą medžiaga, patikslinimus, patarimus ir gaires mėginant susiorientuoti greimiškos medžiagos gausoje – nuoširdžiai dėkoju Greimo biografui Thomasui F. Brodenui (Purdue universitetas, JAV). Įvairiais šio darbo etapais vykdytus projektus rėmė Lietuvos mokslo taryba ir LR kultūros ministerija.

² Reprerzentatyvi šios medžiagos dalis paskelbta: *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos* 1 (toliau – AJG1). Sud. A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 2017. Taip pat žr. nuolat atnaujinamą Greimo paveldui skirtą skiltį tinklalapyje <www.semiotika.lt>.

³ Minint Greimo šimtmetį, 2017 m. kovo 29 d. Lietuvos Respublikos Seime vyko tarptautinė konferencija pavadinimu „Daugialypis A. J. Greimas“. Prieiga internete <<https://www.youtube.com/watch?v=sAcA275qx2I>> [žiūrėta 2017 10 13].

⁴ Norvilas G. Drugys *Jano veidu*, arba *Algirdas Julius Greimas*. Pokalbis su Kęstučiu Nastopka ir Loreta Mačianskaite. *Literatūra ir menas*, 2017 kovo 10 d. Taip pat žr.: Ką reiškia būti drauge lietuviui ir prancūzu. Reng. A. Sverdiolas. Pokalbis Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre 2017 m. sausio 20 ir 31 d., dalyvauja Kęstutis Nastopka, Ericas Landowski, Arūnas Sverdiolas, Loreta Mačianskaitė ir Saulius Žukas. *Metai*, 2017, nr. 3, 70–80.

⁵ Pvz., žr.: Greimas A. J. Intelektualinės autobiografijos bandymas. *Metmenys*, 1985, nr. 50, 13; [Greimas A. J.] Prancūzijoje išsikerojo „bereikšmiškumas“. Kalbina Michel Kajman ir Corine Lesnes (1991). In AJG1, 165–169.

archyvus⁶ bei bibliografijas, o tuomet ir į kiekvieną konkretų lauką tyrinėjančių disciplinų mokslininkų rankas⁷. Taip disciplininis mūsų mokslinių praktikų ir diskursų tinklelis įtvirtina ir pratęsia Greimo egzistencinį susiskaidymą į daugybę „rolių“, apie kurį jis itin daug kalbėjo gyvenimo pabaigoje⁸, nes kiekviena disciplina apsiriboja jai aktualios Greimo „rolės“ dokumentų tyrimu ir nebelieka kam paklausti, ar ką nors reiškia tai, kad visus šiuos darbus dirbo tas pats žmogus.

Kaip tik pastarąją perspektyvą užduoda darbas su vieno asmens paveldo archyvu, o Greimo atveju ji taip pat ir turiningai atveria mums dar nežinomą – nuoseklų – Greimą. Parodyti, kad Greimą galima taip pamatyti ir kad tokia žiūra išryškina tam tikrus jo gyvenimo projekto vidinio rišlumo pagrindus, ir yra šio straipsnio ekspozicijos tikslas. Pamatysime Greimą, kuris įsikūnija skirtingais pavidalais mėgindamas įgyvendinti tą patį uždavinį – įprasminti savo būtį. Šis Greimas ne tik imasi įvairių veiklų tam, kad įgyvendintų šį uždavinį, bet ir apmąsto savo asmeninę ir žmogaus apskritai pastangą įsiprasminti, pasitelkdamas spektrą diskursų, kuriuos jam pasiūlo jo kultūrinė terpė, ir stengdamasis suprasti egzistencines žmogaus sąlygas tiek bendrai, tiek konkrečiuose jam pačiam biografiškai lemtuose sociokultūrinės tikrovės kontekstuose.

Metodologiškai tokią perspektyvą apibrėžia egodokumentų sąvoka. Greimo archyvo rinkimo ir tyrimų kontekste ji atsirado iš praktinio poreikio įvardyti įvairiarūšę medžiagą, sudarančią lietuvišką Greimo palikimą, akivaizdžiai peržengiantį Greimo mokslinio paveldo ribas. Šiame medžiagos korpuse nėra dominuojančio žanro ar tematikos ir dažnai neįmanoma vienareikšmiškai nuspręsti, kokiam žanrui ir kuriam iš Greimo interesų priskirtinas konkretus dokumentas. Lieka viena nenuginčijama nuoseklumo ašis: visi šie dokumentai liudija Greimo intelektualinių ir visuomeninių rūpesčių spektrą, pobūdį ir raidą. Kaip Greimo asmenybės raidos ir jos raiškos liudijimai, jie pasirodo esantys asmens – arba ego – dokumentais.

Toks egodokumentinės perspektyvos apibūdinimas reikalauja dviejų tikslinamųjų pastabų. Pirmiausia, egodokumentikos sąvoka įvardija žiūros būdą, o ne tam

⁶ Tai nesunku pamatyti vien peržvelgus Lietuvos viešųjų archyvų Greimo archyvinės medžiagos kolekcijų aprašus. Pavyzdžiui, Greimo rezistencinės veiklos dokumentai ir jo korespondencija su lietuvių išeiviais Amerikoje saugomi Kauno miesto muziejaus ir Lietuvių išeivijos instituto archyvuose, o jo laišakai lietuvių literatūros figūroms (kaip Jonas Aistis, Antanas Škėma, Antanas Vaičiulaitis ar Tomas Venclova) – Maironio lietuvių literatūros muziejaus ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto fonduose.

⁷ Tokia skirtis tarp Greimo mitologijos ir semiotikos ne tik konstatuojama, bet ir kryptingai naikinama. Kęstutis Nastopka pabrėžia, kad Greimo mitologija semiotinė ir iškelia jos semiotinius pagrindus (Nastopka K. Semiotiko ištakos ir darbai: Algirdas Julius Greimas. *Lietuvos kultūros tyrimai*, 2012, nr. 3, 46–56; Mītų archeologija. In Algirdas Julius Greimas. *Lietuvių mitologijos studijos*. Vilnius: Baltos lankos, 2005, 730–750). Naujaisiuose Greimo mitologijos tyrinėjimuose ją įveikti mėgina Daiva Vaitkevičienė (Vaitkevičienė D. Greimo mitologijos kodas. Pranešimas akademinų studijų savaitėje „Baltos lankos 2017“, 2017 m. liepos 7 d., rengiama spaudai leidinyje *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos 2*).

⁸ Pvz., žr.: Greimas A. J. Laiškai Aleksandrai Kašubienei, [1989] 01 27, [1989 03 26], [1990] 09 04. In AJG1, 334, 338–339, 411–412.

tikrą dokumentų dalį, kurią galima būtų išskirti iš dokumentinio paveldo visumos. Tiesa, kad Greimo lietuviškojo palikimo kaupimo darbas prasidėjo suvokiant jį kaip atskirą, iš pažiūros savarankišką ir dar netyrinėtą dokumentų korpusą, gretutinį Greimo prancūziškai rašyti semiotikai ir lietuviškomis mitologijos studijoms. Tačiau vos pradėjus dirbti su šiais „nemoksliniais“ tekstais paaiškėjo, kad juose apstu mokslinių problemų svarstymo ir kad neįmanoma jų turiningai perskaityti neatsižvelgiant į jų autoriaus mokslinę ir antropologinę žiūrą į pasaulį ir save, formuluojamą jo moksliniuose darbuose. Lietuviškoje Greimo publicistikoje, laiškuose ir pokalbiuose aiškiai matyti, kad semiotika formavosi kaip Greimo mokslinės savimonės ir pasaulėžiūros išraiškos forma ir kad ji turiningai įsirašo į kitas, iš pažiūros nesemiotines Greimo refleksijas, tampa tų refleksijų terminologija ir teoriškai pagrindžia jų išvalgas. Semiotikos sampyną su savo asmeniškąs būties plotme matė ir pats Greimas: 1988-aisiais asmeniniame pokalbyje sakė, pavyzdžiui, kad „semiotikos išsivystymo istorija yra [jo] asmeniška istorija“⁹. Skaityti Greimo paveldą kaip egodokumentus – tai ne išskirti iš šio paveldo visumos tam tikrus dokumentus, kurie atitiktų tam tikrą „egodokumentiškumo“ kriterijų, o traktuoti visus jo dokumentus būtent kaip visumą – kaip to paties asmens veiklos ir mąstysenos liudijimų seriją, numanant, kad jos atskirus, skirtingos prigimties ir vidinės logikos sandus vis dėlto sieja tam tikros žmogiškos egzistencijos tęstinumo ir hermeneutikos gijos.

Antroji metodologinė pastaba liečia egodokumentų skaitymo būdą. Skaityti tekstus kaip egodokumentus reiškia interpretuoti juos iš dvigubos perspektyvos. Pirmoji šių perspektyvų mums įprasta, jos laikomės intuityviai, skaitydami bet kokią tekstą kaip tekstą, kuriame kažkas pasakoma apie kažką. Taip skaitome Greimo mokslinius ir publicistinius straipsnius, jo laiškus, recenzijas ir polemikas, kai mėginame suprasti ir išryškinti, ką Greimas galvoja ir teigia apie ten svarstomus dalykus. Egodokumentinė perspektyva reikalauja papildyti šį mums įprastą skaitymo būdą kita, pragmatine, žiūra: lygia greta traktuoti tuos pačius tekstus kaip asmens veiklos priemonės, liudijimus ir rezultatus – kaip tekstus, kurie patys yra tam tikro darbo rezultatas ir kuriais kažkas padaroma ar siekiama padaryti. Taip skaitant, pavyzdžiui, pirmąją sisteminių Greimo semiotikos veikalą „Struktūrinė semantika“¹⁰, svarbus ne tik šio mokslinio veikalo turinys siekiant suprasti semiotiškai formuluojamą Greimo pasaulėžiūrą, bet ir pats šios knygos kaip mokslinio veikalo išleidimo faktas, nes jis įtvirtina veikale išdėstytą mokslą kaip mokslą, o jo autorių – kaip tos disciplinos mokslininką ir steigėją. Kaip egodokumentas „Struktūrinė semantika“

⁹ Greimas A. J. „Semiotikos istorija yra mano asmeninė istorija“. Kalbina Saulius Žukas (1988). In AJG1, 92, taip pat žr. 97, 99, 100.

¹⁰ Greimas A. J. *Sémantique structurale: recherche de méthode* (Langue et langage). Paris: Larousse, 1966.

ne tik išreiškia semiotinę pasaulio viziją, bet ir fiksuoja Greimo kaip mokslininko semiotiko realizavimosi įvykį. Egodokumentinė prieiga reikalauja atpažinti abu sluoksnius – teorinį refleksyvų svarstomų dalykų plotmėje ir pragmatinį asmens biografinės raidos perspektyvoje – kiekvieno dokumento atveju, gretinti juos tarpusavyje ir interpretuoti jų santykius. Šios analitinės ir interpretacinės operacijos iškelia egodokumentuose užfiksuotas nuoseklumo gijas, kurios turiningai jungia įvairias asmens veiklas bei refleksijas tarpusavyje ir sudaro jo egzistencijos herme-
neutiką.

Kaip veikia taip apibrėžta egodokumentinė perspektyva ir ką ji gali atverti, parodysiu išryškindama trijų dokumentų kelią iš Greimo asmeninio archyvo į viešumą. Visų jų pirmąsias versijas Greimas parašė tuo pačiu, vos trejus metus apimančiu laikotarpiu (1957–1960); nė vieno iš šių dokumentų parašymo metu jis nepublikavo; tačiau visi trys galiausiai susilaukė „antros“ – jau publikuotos – redakcijos. Tai, kad Greimas neišleido pirminių šių dokumentų redakcijų į viešą erdvę, suprantu kaip jo paties neigiamos sankcijos jų atžvilgiu išraišką, nusprendus, kad juose išreiškiamą subjektinę savastis ir iš jos centruojama pasaulio vizija neatitinka tam tikrų adekvatumo kriterijų ir todėl neskelbtina. Kitaip tariant, šie trys dokumentai įkūnija tris subjektinės saviraiškos ir kartu asmens kaip sociokultūrinio subjekto realizavimosi mėginimus, kuriuos Greimas diskvalifikuoja kaip nesėkmingus ir kuriuos pakartoja ir sėkmingai įgyvendina vėliau, jau kitomis sąlygomis. Vėlesnės sėkmingos šių pirmųjų diskvalifikuotų saviraiškos bandymų realizacijos leidžia įvardyti subjektingas tapatybes, kurias Greimas pamėgino įtvirtinti, bet neįtvirtino jo pirmuosiuose tekstuose pasirodžiusiais pavidalais 1957–1960 m.: tai semiotiko, kultūrologo humanisto ir biografinio asmens tapatybės.

Pirmojo iš šių trijų dokumentų pirmoji versija neišliko. Tai pirmoji Greimo „Semantika“, kurią jis rašė dirbdamas Aleksandrijos universitete, ten patekęs 1949-ųjų pabaigoje, praėjus beveik metams, kai 1948-ųjų gruodį apsigynė doktoratą Sorbonoje¹¹. Savo disertacijos pagrindu Greimas neparengė monografijos¹², taigi tai būtų buvusi pirmoji jo knyga. Nežinoma, kokio būtent turinio veikalas tai buvo ir kaip jis buvo susijęs su Greimo disertaciniu darbu bei tuo metu publikuotais moksliniais straipsniais¹³, tačiau Greimas pats sakėsi kėlęs jam moksliskumo reikalavimus ir nusprendęs, kad tokių reikalavimų jis neatitinka: „1957-aisiais jau

¹¹ Broden T. F. Gyvenimo chronologija. AJG1, 743.

¹² Šį darbą atliko Thomas F. Broden, publikavęs Greimo disertacijas jau po jo mirties, žr.: Greimas A. J. *La mode en 1830: langage et société, écrits de jeunesse* (Formes sémiotiques). Eds. Thomas F. Broden and Françoise Ravaux-Kirkpatrick. Paris: Presses Universitaires de France, 2000.

¹³ 1947–1957 m. Greimas publikavo septynis mokslinius straipsnius, iš kurių keturis parašė kartu su Georges'u Matoré, mėgindamas įtvirtinti su Matoré kuriamą leksikologijos versiją (žr.: Broden T. F. Selected works by A. J. Greimas. *Semiotica*, 2017, nr. 214, 409–411), ir teorinį straipsnį apie Ferdinando de Saussure'o kalbotyrą (Greimas A. J. *L'actualité du saussurisme. Le Français moderne*, 1956, nr. 24 (3), 191–203).

buvau parengęs pirmąją *Semantikos* versiją, kurią išmečiau į šiukšlių dėžę dėl itin rimtų priežasčių – mat neradau kriterijų, kaip atskirti mokslinę semiotiką nuo nemokslinės.¹⁴

Antroji, „Struktūrinė semantika“ išeis bemaž po dešimtmečio. Greimas ją vadins „mano knyga“¹⁵, nors tai nėra daugiausia skaitoma iš visų jo knygų¹⁶.

Gerokai anksčiau nei po dešimtmečio – praėjus vos porai ar trejetui metų, kai sunaikino savo pirmą „Semantiką“, Greimas pamėgino sudaryti dar vieną, šįkart nemokslinę knygą – sociopolitinių ir kultūrologinių straipsnių, skirtų lietuviškai spaudai, rinktinę. Lietuviškoje spaudoje jis publikavo įvairiausių žanrų publicistiką nuo 1943-ųjų, taigi rinktinės sudarymo metu buvo sukaupęs išpūdingą korpusą publikuotų ar spaudai parengtų tekstų. Knygos plane atrinkti tekstai suskirstyti į tris temiškai apibrėžtas dalis: „Žmogaus teigimas ir akcijos moralė“, „Sergu Lietuva“ ir „Literatūros išbandymai“¹⁷. Kiekvieną šių skyrių sudaro skirtingų žanrų straipsniai (knygų recenzijos, sociopolitinės analizės, publicistinės polemikos), kurių dauguma buvo publikuoti lietuvių spaudoje 1947–1959 m. Pirmojoje ir trečiojoje dalyje gana aiškiai išryškėja savitos humanizmo ir literatūros estetikos sampratos. Bet antroji knygos dalis – neproporcingai didelė, palyginti su ją įrėminančiomis dalimis (pirmąją knygos dalį sudaro penki tekstai, trečiąją – aštuoni, o antrąją – net keturiolika), ir jos teminė ašis bei vidinė organizacija liko neartikuluotos. Greimas nebaigė skaidyti jos į poskyrius ir visa knyga liko be pavadinimo. Liudijimų, kad jis būtų mėginęs ieškoti šiai knygai leidėjo ar kada nors apie ją kalbėjęs, taip pat nėra.

Tačiau nei knygos plano, nei daugumos ją sudarančių tekstų rankraščių ir mašinraščių Greimas vis dėlto nesunaikino. Jų išlikimo faktas savaime reikšmingas, nes Greimas degindavo jam nereikalingus susikaupusius dokumentus¹⁸. Ir knygos planą, ir į ją įtrauktus tekstus (kartu su daugybe kitų) jis matė reikalą saugoti savo asmeniniame archyve – tad po bemaž trijų dešimtmečių, kai vėl kilo mintis surinkti ir išleisti visą Greimo raštiją reprezentuojančią rinktinę, jis turėjo tuos ir dar šūsnį kitų tekstų, iš kurių ji galėjo būti sudaryta ir parengta¹⁹. Tai plačiai žinoma

¹⁴ [Greimas A. J.] Pokalbis. Kalbina Jean-Claude Chevalier ir Pierre Encrevé. In AJG1, 131.

¹⁵ *Ibid.*, 121.

¹⁶ Plačiausiai Greimo vardą išgarsino jo sudarytas *Senosios prancūzų kalbos žodynas (Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIV siècle*. Paris: Larousse, 1968) – sėkmingiausiai parduodama jo knyga, vadinama tiesiog „greimu“ (Greimas A. J. Laiškas Broniui Savukynui, 1984 01 03. In AJG1, 294).

¹⁷ Knygos planas, rankraštis be pavadinimo, be datos [1960], Vilniaus universiteto Rankraščių skyrius (toliau – VUB RS), F245-164 (Varia).

¹⁸ Žr., pvz.: Greimas A. J. Laiškas Kęstučiui Nastopkai, 1987 11 15. In AJG1, 312.

¹⁹ Greimo asmeninį archyvą jo našlė ir intelektualinio palikimo paveldėtoja Teresa Mary Keane Greimas perdavė į VUB RS praėjus pusmečiui po Greimo mirties (Dokumentų perdavimo-priėmimo aktas nr. 84, 1992 09 25, VUB RS, F245). Nuo 2015 m. VUB RS Greimo fondas buvo papildytas Greimo dokumentais iš Sauliaus Žuko privataus archyvo, kurio reikšmingą dalį sudaro tekstai, Greimo siūlyti šiai 1991 m. išėjusiai rinktinėi.

Lietuvoje knyga – 1991-aisiais išėjusi Greimo interviu, straipsnių ir esė rinktinė „Iš arti ir iš toli“²⁰.

Trečiasis dokumentas liudija Greimo kaip biografinio asmens tapsmo kelią. Tai parašytas, bet leidėjui taip ir neatiduotas intelektualinės biografijos bandymas, kurio iš Greimo paprašė Vytautas Kavolis, matyt, vos pradėjęs leisti žurnalą „Metmenys“, apie 1959-uosius²¹. Vėliau Greimas apibūdins Kavolio sumanymą kaip projektą „intelektualinių biografijų metodu įgalinti vienos kurios kultūros – lietuviškos, pavyzdžiui, – vieno kultūrinio klodo ar epochos aprašymą“²². Greimas negalėjo nepatekti į Kavolio akiratį kaip tokio projekto įgyvendinimui tinkama figūra. 1959-aisiais jam suėjo keturiasdešimt dveji ir jis jau pora dešimtmečių dirbo švietėjišką darbą, buvo viena reikšmingiausių rezistencijos figūrų ir aktyvus publicistas. Pagaliau jo kaip pabėgėlio, istorinių aplinkybių priversto kurti savo gyvenimą svetur ir sėkmingai įsirašiusio į prancūzų kultūrą, biografija akivaizdžiai paverčia jį kartu ir išskirtine, ir reprezentatyvia lietuvių istorinės lemties figūra. Tačiau pačiam Greimui savivaizdis, išryškėjęs jo autobiografiniame tekste, turėjo pasirodyti neadekvatus: pirmoji Greimo autobiografinė savireprezentacija jos parašymo metu pateko ne į žurnalo puslapius, o į jo asmeninį archyvą. Į viešumą išėjo kitas autobiografinis tekstas, parengtas tik po dvidešimt penkerių metų: tai „Intelektualinės autobiografijos bandymas“, spausdintas „Metmenyse“ 1985–1986 m. ir tapęs populiariausiu – penkis kartus perleistu ir bene dažniausiai cituojamu – Greimo lietuvišku tekstu²³.

Šiuose skirtuose skelbti, bet į asmeninį archyvą patekusiuose dokumentuose Greimas apmąsto pamatines žmogaus egzistencijos sąlygas ir apibrėžia žmogaus būties prasmę per nuolatinę, kartotinę pastangą išsprasmininti sociokultūrinėje terpėje, kurioje žmogui lemta gimti ir gyventi. Šių refleksijų akiratyje pasirodo, kad paties Greimo biografija įgyvendina tokią išsprasminimo programą, o semiotika iškyla kaip ją organizuojanti ašis ir kartu – disciplinuotos, mokslinės refleksijos būdas matyti ir mąstyti pasaulį bei save jame.

„Pirmajame intelektualinės autobiografijos bandyme“²⁴ Greimas pradeda savo autobiografinę refleksiją nuo pačių bendriausių žmogaus būties sąlygų. Tokiomis sąlygomis jis įvardija dvi egzistencines žmogaus duotis – pačią būtį ir sąmonę; jas jis suvokia neigiamai, kaip žmogui primestas ir įprasminimo veiksmo reikalaujančias sąlygas. Ne mirtis, su kuria žmogus vis dėlto išmoksta susitaikyti, o gimimas

²⁰ Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli. Literatūra, kultūra, grožis*. Sud. S. Žukas. Vilnius: Vaga, 1991.

²¹ Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas [1960]. In AJG1, 24.

²² Greimas A. J. Intelektualinės autobiografijos bandymas. *Metmenys*, 1985, nr. 50, 11.

²³ Žr.: Broden T. F., Levina J. Algirdo Juliaus Greimo lietuviškų publikacijų bibliografija ir atviros prieigos archyvas. Prieiga internete <<http://www.semiotika.lt/greimo/bibliografija/>> [žiūrėta 2017 12 17].

²⁴ Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas [1960]. In AJG1, 23–29.

Greimui atrodo „skaudžiausias faktas žmogaus gyvenime“ – prieš jį žmogus pasirodo „visiškai bejėgis“. Kartu su būtimi, žmogui lemta per patį gimimo faktą, taip pat negailestingai jam duota ir sąmonė: „įsisąmonijimas, kad gyveni, kad reikia gyventi, kad reikia ką nors iš gyvenimo daryti“ suvokus, kad „nėra nieko duota nei garantuota; kad nėra prasmės, kad reikia tam tau primestam gyvenimui vis tiek duoti šiokią tokią formą, šiokią tokią tęstinumą.“²⁵

Tokį žmogaus prigimties aprašymą grindžia Greimo tuomet gerai įsisavinto ir jam artimo fenomenologinės filosofijos diskurso brėžiama skirtis tarp gyvos, kūniškai duotos – taigi, pačiu gimimo faktu skirtos – būties ir šią kūnišką būtį įprasminanti siekiančios sąmonės²⁶. Greimui gyvas kūnas – tai ne tik juslinių patirčių laukas, bet pirmiausia kūnas, kurio gyvybingumas reiškiasi veikimu; o sąmonės prigimtis ir kartu uždavinys – reflektuoti žmogaus veikimą ir atpažinti tarsi savaimiškai, nereflektuotai atliekamais veiksmais įtvirtinamas vertes. Toks vertybiškai nukreiptas, įsisąmonintas veiksmas Greimui ir yra į(si)prasminimo įvykis. Žmogus gyvena – tai yra būva veikdamas – tarsi savaime; o štai savo būties prasmę atranda atpažinęs, kas verčia jį gyventi, kas neleidžia jam nusižudyti, kas būtent pasirodo kaip tai, „dėl ko verta gyventi“, kaip formulavo Greimo cituojami Friedrichas Nietzsche ir Albert’as Camus²⁷. Atpažinti šį pagrindą – vadinasi, atrasti savąją verčių sistemą; prasmingai gyventi – vadinasi, teigti ir tvirtinti šias vertes įsisąmonintu veiksmu. Veiksmo ir sąmoningumo priklausomybė Greimui abipusė: sąvokos ir idėjos, kuriomis operuoja supratimo siekianti sąmonė, ką nors reiškia tik tai tuomet, kai žmogus jas patvirtina ir įtvirtina savo veiksmais. „Idėjos, jeigu jomis tikima, turi būti vykdomos“ – tai jo vertybinė aksioma²⁸; o „sąvoka virsta vertybe – konkrečia pragmatine prasme – tik tai tada, kai ji gali būti naudojama kriterijumi žmogaus akciją užangažuojantiems sprendimams“²⁹.

Tokią prasmingos būties sampratą neatrodo sunku suprasti ir būtų nesunku įgyvendinti, jei ne čia pat išskylanti autentiškumo problema. Savaime ir vertybinės sistemos, nukreipiančios ir taip įprasminančios žmogaus veiksmus, ir sąvokų sistema – kalba yra bendros ir formalios struktūros. Žmogus gali įsisąmoninti vertybinį savo veiksmų pagrindą ir veikti kryptingai juo vadovaudamasis, tačiau jis nesukuria kokios nors individualios verčių sistemos, kaip nesukuriame kalbos, kurios sąvokomis ir gramatika artikuliuojame mūsų veiksmų ir patirčių prasmę. Šias sistemas

²⁵ *Ibid.*, 23.

²⁶ Fenomenologinis Greimo mąstysenos ir jo semiotikos pagrindas – plati, jau tyrinėta, bet ir gilesnių tyrimų tebelaukianti tema, ypač lietuviško jo paveldo kontekste. Apie Greimo santykį su fenomenologija aptariamam laikotarpiui žr., pvz.: Greimas A. J. Intelektualinės autobiografijos bandymas. *Metmenys*, 1985, nr. 50, 18. [Greimas A. J.] Pokalbis. Kalbina Jean-Claude Chevalier ir Pierre Encrevé. In *AJG1*, 132.

²⁷ Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas [1960]. In *AJG1*, 25.

²⁸ *Ibid.*, 27.

²⁹ Greimas A. J. Apie literatūrinę kritiką ir moderniškąją literatūrinę avantiūrą [1956–1957]. In *Iš arti ir iš toli*, 381. Tekstas įtrauktas į apie 1959 m. Greimo projektuotą knygą.

žmogus atranda savo sociokultūrinėje aplinkoje, kuri pasiūlo tam tikrą jų spektrą ir priverčia pasirinkti kurį nors iš jau įtvirtintų elgsenos ir mąstysenos modelių. Laikytis tokių modelių – vadinasi, prisiimti sociokultūriškai apibrėžtą vaidmenį užuot išreiškus, atradus ir tvirtinus tą kiekvieno asmeniškai atpažįstamą vertybinį gyvenimo pagrindą, kurį Greimas vadina sava verčių sistema. Todėl visos moralės, religinės ar socialinės, – tai „individo išprievartavimo“, „prievartos moralės“³⁰, o mėginimai atpažinti prasmingą savo gyvenimo formą ir tęstinumą teatneša melą, nes autobiografinė refleksija lengvai įkliūva į tam tikros, vertybiškai orientuotos subjektinės tapatybės konstravimo spąstus. „Visos biografijos yra melų rinkiniai“, – sako Greimas, o iškilų, numanomai reprezentuojančių savo epochą figūrų autobiografijos – tai „tiktai jų išgyvento istorinio laikotarpio pritaikymas jų pačių asmenybės išmieroms“ norint „amžinybei palikti originalų savo portretą“, užuot atskleidus savo būties prasminio rišlumo gijas³¹.

Tai esmiškai komplikuoja Kavolio projektą – pateikti tam tikros kultūros tam tikro klodo ar epochos aprašymą per ją reprezentuojančių figūrų biografijas, nes pasirodo, kad autobiografinis subjektas ne tiek reprezentuoja savo epochą, kiek sukonstruoja ją pagal savo paties lygiagrečiai konstruojamą savivaizdį. Bet publicistiniai straipsniai, recenzijos ir esė, kuriuos Greimas maždaug tuo pat metu mėgina sudėti į jo kultūros viziją pateikiančią rinktinę, – tai kitų žanrų tekstai, ne autobiografiniai griežtąja to žodžio prasme. Biografinė perspektyva čia veikia kaip neišvengiama kiekvieno autoriaus duotis – kaip perspektyva, iš kurios žvelgiama į visuomenės ir kultūros reiškinius; bet savo paties autobiografinė raida ir savastis čia nėra aprašomas reiškinys. Tad čia Greimas svarsto žmogaus galimybių išlikti žmogumi socialinės ir moralinės prievartos sąlygomis klausimą kaip bendrą savo istorinio laikmečio problemą, nors spręsti ją – ieškoti būdo nepasiduoti socialinei bei moralinei prievartai, atrasti savą vertybinį pagrindą ir jo laikytis pačiomis drastiškiausiomis aplinkybėmis – tenka kiekvienam asmeniškai.

Negalimybė pasirinkti nė vienos iš verčių sistemų, kurias primeta žmogui lemta aplinka, kai tikrovė bekompromisiškai reikalauja užimti ir apginti vertybinę poziciją, – pagrindinė Greimo projektuotos knygos pirmojo skyriaus tekstų tema ir visos knygos leitmotyvas³². Čia jis apžvelgia visą paradigmą socioideologinės ir

³⁰ Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas [1960]. In AJG1, 25.

³¹ *Ibid.*, 23.

³² Žr. (Greimo planuotos knygos turinio tvarka): Greimas A. J. *Laisvė ir užsiangažavimas*, mašinraštis, 6 l., be datos [1949], VUB RS, F245-50. *Rytai ir Vakariai*, mašinraštis, 8 l., rankraštis, 11 l., be datos [1948–1952], VUB RS, F245-59. Ignazio Silone, *Grūdai po sniegu*, mašinraštis, 3 l., be datos [1948], VUB RS, F245-89. *Žmogaus būtis ir Žmogaus idėja*, rankraštis, 7 l., be datos [1952], VUB RS, F245-66. *Rezistencijos sąvoka*, rankraštis, 4 l., VUB RS, F245-7, mašinraštis, 3 l., be datos [1953], VUB RS, F245. *Šiapus ir anapus*, mašinraštis, 3 l., be datos [1947], VUB RS, F245-197. *Žmogaus ir lietuvio vieta (p. J. Griniaus pasaulėžiūroje)*, mašinraštis, 4 l., be datos [1948], VUB RS, F245-196.

netgi fizinės prievartos prieš žmogų scenarijų bei išeičių, kurias konkretūs žmonės vis dėlto randa šioje neįmanomoje padėtyje. Čia, greta individualaus pasirinkimo sąmoningai atmesti visas vertybines sistemas ir visus socialinės elgsenos modelius kaip Kristaus figūrai prilyginamas beprotis ar aristokratas³³, išskyla ir pozityvaus pasirinkimo – steigti ir teigti vertybes – galimybė. Jos modelį Greimui parodo rezistencijos patirtis, mat rezistencija – tai ne tik pasipriešinimo visoms esančioms sociopolitinėms struktūroms judėjimas, bet ir kolektyvinio projektavimo veikla tokia „moralin[iame] klimat[e], kuriame tauta, istorijos supurtyta, įgauna naujų savo galimybių, savo naujo likimo sąmonę“³⁴, ir kuriame „rezistentus jungia vienas tikėjimas ateitimi“³⁵. Vienas žmogus negali susikurti savo verčių sistemos ir būti „savo moralės viešpats“³⁶, bet tai gali padaryti kolektyvinis, bendruomeninis subjektas: nauja verčių sistema išsikristalizuoja kartu su bendrai numatoma, palaiškoma ir įgyvendinama bendros ateities vizija. Paradigminis tokios bendruomenės atvejis – tauta: tai pirminė žmogaus egzistencijos sociokultūrinė terpė, taigi per ją – kaip tautinės kultūros nešėjas ir kūrėjas – žmogus išrašo „į žmonijos istorijos procesą, ieškodamas jame tęstinumo, pastoviai žmonijos siekiamų idealų“³⁷. Kaip gyvos kultūrinės bendruomenės narys, veikiantis išvien su kitais bendruomenės nariais, savo bendraminčiais, žmogus gali taip pat ir steigti verčių sistemas, o ne tik teigti jau įsitvirtinusias.

Pagal šį modelį Greimas įsisteigs ir įsitvirtins kaip semiotikas – sukurdamas semiotikos mokslą kartu su moksline semiotikų bendruomene, taigi ir savo veikalus rašydamas nuolatinio intelektualinio ir praktinio bendradarbiavimo terpėje. Publikuotąją „Struktūrinę semantiką“ ir kitus semiotikos mokslo darbus Greimas rašė kaip tik tokiomis nuolatinio dalykinio dialogo sąlygomis, nuo 1959-ųjų pradėjęs dėstyti struktūrinę semantiką Stambulo universitete, o 1963-aisiais – vesti struktūrinės semantikos seminarą doktorantams Sorbonoje³⁸. Dialoginėje terpėje jis sėkmingai įvykdė ir kitus du savirealizacijos projektus – publikavo intelektualinę autobiografiją ir panoramiškai reprezentatyvią savo tekstų rinktinę. 1985–1986-aisiais „Metmenyse“ paskelbtas „Intelektualinės autobiografijos bandymas“ parašytas pokalbio forma, o ne monologiškos refleksijos žanru, būdingu

³³ Greimas A. J. *Laisvė ir užsiangažavimas*; Ignazio Silone, *Grūdas po sniegu*.

³⁴ Greimas A. J. Rezistencijos sąvoka. *Santarvė*, 1953, nr. 2 (7), 1.

³⁵ *Ibid.*, 2.

³⁶ Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas. In AJG1, 25.

³⁷ *Ibid.*, 26.

³⁸ Broden T. F. Gyvenimo chronologija. In AJG1, 744. Kolektyvinį Greimo semiotikos pobūdį kaip vieną didžiausių sunkumų ją analizuojant pažymi Schleifer R. A. J. *Greimas and the Nature of Meaning: Linguistics, Semiotics and Discourse Theory*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1987, xxv. Pats Greimas kolektyvinę pastangą laiko bet kokios mokslinės veiklos sąlyga ([Greimas A. J.] Semantika ir semiotika. Kalbina Pierre Daix (1970). In AJG1, 162).

1960-ųjų rankraščiu. Straipsnių rinkinį „Iš arti ir iš toli“ Greimas taip pat sudarė ne pats vienas, kaip projektavo pirmąjį jo variantą, o kartu su Sauliumi Žuku, kuris ir sudėjo šią knygą iš Greimo pasiūlytų tekstų.

Lyginant pirmuosius nesėkmingus Greimo bandymus įgyvendinti pastaruosius du projektus su antraisiais sėkmingai užbaigtais mėginimais, akivaizdus dar vienas skirtumas: tiek 1985-ųjų metų autobiografijoje, tiek rinkinyje „Iš arti ir iš toli“ reikšminga Greimo akiračio dalis yra semiotika. Kaip savarankiškas mokslas ir mokslškai disciplinuota žiūra į pasaulį ji susiformavo kaip tik per tuos pustrėčio dešimtmečio, kurie skiria pirmuosius paties Greimo diskvalifikuotus savirealizacijos bandymus nuo antrųjų. Bibliografiniai duomenys taip pat rodo, kad ji susiformavo išstūmusi iš Greimo veiklų spektro politinį diskursą. 1957-aisiais sunaikinęs pirmą „Semantikos“ versiją, 1959-ais pradėjęs dėstyti struktūrinę semantiką, o paskui rengti mokslinius seminarus, nuo 1960-ųjų Greimas pasitraukia iš politinių debatų lauko: 1957-aisiais jis sudalyvauja polemikoje apie 1926 m. perversmą paskelbdamas du straipsnius „Darbe“³⁹, 1959-ais išeina jo straipsnis „Laisvės problema egzistencializmo, marksizmo ir freudizmo amžiuje“⁴⁰, 1960-aisiais – dalyvauja „Metmenų“ apklausoje „Nepriklausomoji Lietuva šiandieniniu įvertinimu“⁴¹, bet vėliau nepublikuoja jokių politologinių straipsnių beveik trisdešimt metų – iki pat 1988-ųjų, kai Greimo gimnazijos laikų draugas Vytautas Abraitis įkalba jį parašyti tuomet jo gaivinamam laikraščiui „Naujoji viltis“⁴².

Daugiau: tuo laikotarpiu Greimo skelbtuose tekstuose nebelieka 1960-aisiais projektuotos knygos tekstuose akivaizdžios pastangos paaiškinti sociokultūrinę tikrovę idiosinkratiškai modifikuotomis marksistinėmis nuostatomis apie visuomenę ir kultūrą⁴³, taigi atrodo, kad semiotika užima sociopolitiškai orientuotos žiūros į pasaulį vietą ne tik formaliai, bet taip pat ir turiningai. Užuo toliau mėginęs

³⁹ Greimas A. J. Gruodžio 17 d. perversmas (Konkrečios analizės bandymas). *Darbas*, nr. 1 (32), 1957 kovas, 12–16. Dvi nuomonės apie 1926 m. perversmą Lietuvoje: gruodžio 17-oji: avantiūra ar likimas? Atsakymas į J. Januškių kritiką. *Darbas*, nr. 3–4 (34–35), 37, 1957 rugsėjis–gruodis, 39–42.

⁴⁰ Greimas A. J. Laisvės problema egzistencializmo, marksizmo ir freudizmo amžiuje. In *Lietuviškasis liberalizmas*. Sud. V. Kavolis. Chicago: Santara-Šviesa, 1959, 75–89.

⁴¹ Greimas A. J. Nepriklausomoji Lietuva šiandieniniu įvertinimu. *Metmenys*, 1960, nr. 2, 83–93; 1960, nr. 3, 103–121; 1962, nr. 5, 70–87.

⁴² Greimas A. J. Antanas Smetona ir kas toliau. *Naujoji viltis*, 1988, nr. 21, 32–40. Abraitis V. Laiškai A. J. Greimui, 1988 03 23, b. d. [1988 07], 1988 07 15 ir Greimas A. J. Laiškai V. Abraičiui, 1988 03 30, 1988 04 18, 1988 06 6, VUB RS, F245-165.

⁴³ Greimo projektuotoje knygoje šioms nuostatomis išdėstyti skirti tekstai: *Rytai ir Vakarai; Ar įmanomas tautinis komunizmas*, rankraštis, 44 l., be datos [1956–1957], VUB RS, F245, nekatologuota. Pavyzdžius, kaip Greimas įžvelgia ir parodo marksistines prielaidas įvairiuose reiškiniuose, žr. knygos tekstuose: *Šiapus ir anapus; Gruodžio 17 d. perversmas (Konkrečios analizės bandymas); Dvi nuomonės apie 1926 metų perversmą Lietuvoje. Atsakymas J. Januškiui; Žmogaus ir lietuvių vieta (p. J. Griniaus pasaulėžiūroje)*; Littérature lithuanienne. *Histoire des littératures*, vol. 2, *Littératures occidentales*, dir. Raymond Queneau, *Encyclopédie de la Pléiade*. Paris: Éditions de la Pléiade, NRF, Gallimard, 1956, 1438–1450.

aprašyti sociokultūrinės sąlygas, verčiančias žmogų ieškoti prasmės, Greimas imasi kurti mokslą, siekiantį užčiuopti ir nusakyti, kas lemia, kad prasmė apskritai yra ar – kartu su Greimu formuluojant atsargiau – gali būti.

Pagaliau, kaip egodokumentai „Intelektualinis autobiografijos bandymas“ ir „Iš arti ir iš toli“ aiškiai rodo, kad jų atsiradimo metu semiotika sudaro integralią Greimo pasaulėžiūros ir savimonės sluoksnį – tą atraminę verčių ir sąvokų sistemą, apie kurią jis kalbėjo, kai semiotikos dar nebuvo. Rinkinyje „Iš arti ir iš toli“, palyginti su pirmuoju 1960-ųjų Greimo knygos turiniu, semiotika papildė greimiškąją kultūros viziją visais savo pavidalais: čia įtraukti ir pokalbiai, kur Greimas bendrai prieinamais terminais nusako semiotikos principus, ir klasikinė semiotinė poetinio teksto analizė, ir visas Greimo vėlyvųjų semiotinių estezės aprašymų rinkinys „Apie netobulumą“⁴⁴. O „Intelektualinės autobiografijos bandyme“ jis tiesiogiai pasako, kad būtent semiotika leidžia jam užčiuopti ir artikuliuoti žmogiškos tikrovės išlumogijas. Čia Greimui net kelis kartus „su visu griežtumu iškyla intelektualinės autobiografijos kaip metodo ir kaip prasmės klausimas“; metodas, kurio jis laikosi šiame pokalbyje, to nedeklaruodamas, – iškelti į paviršių jo biografinį kelią konstituojančią „generatyvinę – o ne genetinę – trajektoriją, kurią sudarė besivystydamos pačios idėjos, gimdamos vienos iš kitų, išsprogdomos iš kontradikcijų, iš noro panaikinti arba bent gražiai apvynioti nuolat kylančias aporijas: tačiau tokiu atveju reikėtų formuluoti, plačioje idėjų istorijoje, visą semiotinę teoriją“⁴⁵.

Tokio uždavinio neįmanoma įvykdyti net ir per du žurnalo numerius nusi-driekusios intelektualinės autobiografijos tekste, tačiau akivaizdu, kad būtent semiotinė teorija orientuoja Greimo autobiografinį pasakojimą – sukonstruotą taip, kad parodytų Greimo semiotinę žiūrą į pasaulį ir kartu jį patį formavusius kontekstus.

Šių Greimo teiginių reikšmė tam, kaip suprantame jo semiotiką ir kitų sričių darbus, – tolesnio ir turbūt ne vieno tyrimo reikalas. O kad ta reikšmė atsivertų mūsų žvilgsniui ir turiningai papildytų tai, ką jau suprantame apie Greimą ir kartu su juo, mūsų disciplininėms tyrimų nuostatoms ir metodams turbūt praverstų šiek tiek daugiau greimiško užkrato: tokios orientacijos, kuri ne tik disciplinuotai brėžtų skirtis, bet ir ieškotų tų junglumo trajektorijų, iš kurių susidaro mūsų tyrinėjami reiškiniai – galbūt išsprogiantys iš kontradikcijų ir aporijų, nuolat kylančių iš mūsų disciplinuoto mąstymo fragmentiškumo.

⁴⁴ Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli*, 18–94, 135–165, 173–222.

⁴⁵ Greimas A. J. Intelektualinės autobiografijos bandymas. *Metmenys*, 1985, nr. 50, 20.

LITERATŪRA IR KITI ŠALTINIAI

- Abraitis V. Laiškai A. J. Greimui, 1988 03 23, b. d. [1988 07], 1988 07 15, VUB RS, F245-165.
- Algirdas Julius Greimas: *asmuo ir idėjos* 1. Sud. A. Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 2017.
- Brodén T. F. Gyvenimo chronologija. In AJG1, 741–748.
- Brodén T. F. Selected works by A. J. Greimas. *Semiotica*, 2017, nr. 214, 409–438.
- Brodén T. F., Levina J. Algirdo Juliaus Greimo lietuviškų publikacijų bibliografija ir atviros prieigos archyvas. Prieiga internete <<http://www.semiotika.lt/greimo/bibliografija/>> [žiūrėta 2017 12 17].
- Greimas A. J. *Šiapus ir anapus*, mašinraštis, 3 l., be datos [1947]. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUB RS), F245-197. Publikuota Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli*, 430–433.
- Greimas A. J. Ignazio Silone, *Grūdas po sniegu* [recenzija, Ignazio Silone, *Le grain sous la neige*, Neuchâtel: La Baconnière, 1943], mašinraštis, 3 l., be datos [1948], VUB RS, F245-89. Publikuota: *Mintis*, 1948 rugpjūčio 27.
- Greimas A. J. *Žmogaus ir lietuvio vieta* (p. J. Griniaus pasaulėžiūroje), mašinraštis, 4 l., be datos, VUB RS, F245-66. Publikuota antrašte „Literatūrinis faktas ir ideologinis matas“. *Mintis*, 1948 balandžio 29; 1948 balandžio 12; 1948 balandžio 16; 1948 balandžio 19; originalia antrašte: Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli. Literatūra, kultūra, grožis*. Sud. S. Žukas. Vilnius: Vaga, 1991, 389–409.
- Greimas A. J. *Rytai ir Vakarai*, mašinraštis, 8 l., rankraštis, 11 l., be datos [1948–1952], VUB RS, F245-59.
- Greimas A. J. *Laisvė ir užsiangažavimas*, mašinraštis, 6 l., be datos [1949], VUB RS, F245-50. Taisyta redakcija publikuota: Laisvė ir „užsiangažavimas“. *Šviesa*, 1949, nr. 7, 1–2.
- Greimas A. J. *Žmogaus būtis ir Žmogaus idėja* [recenzija, Emmanuel Roblés, Montserrat, premjera 1948 04 23 Paryžiuje ir Alžyre], rankraštis, 7 l., VUB RS, F245-66, be datos. Publikuota antrašte *Žmogiškoji būtis ir žmogaus idėja. Vienybė*, 1952, nr. 26, 5–6.
- Greimas A. J. *Rezistencijos sąvoka*, rankraštis, 4 l., VUB RS, F245-7; mašinraštis, 3 l. be datos, VUB RS, F245-194. Publikuota taisyta redakcija: *Santarvė*, 1953, nr. 2 (7), 1–2; iš rankraščio: Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli*, 304–307.
- Greimas A. J. L'actualité du saussurisme. *Le Français moderne*, 1956, nr. 24 (3), 191–203.
- Greimas A. J. Littérature lithuanienne. *Histoire des littératures*, vol. 2, *Littératures occidentales*, dir. Raymond Queneau, *Encyclopédie de la Pléiade*. Paris: Éditions de la Pléiade, NRF, Gallimard, 1956, 1438–1450.
- Greimas A. J. *Ar įmanomas tautinis komunizmas*, rankraštis, 44 l., be datos [1956–1957], VUB RS, F245, nekataloguota. Publikuota „Tautinis komunizmas“. In Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli*, 284–297.
- Greimas A. J. Apie literatūrinę kritiką ir moderniąją literatūrinę avantiūrą [1956–1957]. *Iš arti ir iš toli*, 376–389.
- Greimas A. J. Gruodžio 17 d. perversmas (Konkrečios analizės bandymas). *Darbas*, nr. 1 (32), 1957 kovas, 12–16.
- Greimas A. J. Dvi nuomonės apie 1926 m. perversmą Lietuvoje: gruodžio 17-oji: avantiūra ar likimas? Atsakymas į J. Janušio kritiką. *Darbas*, nr. 3–4 (34–35), 1957 rugsėjis–gruodis, 37, 39–42.
- Greimas A. J. Laisvės problema egzistencializmo, marksizmo ir freudizmo amžiuje. In *Lietuviškasis liberalizmas*. Sud. V. Kavolis. Chicago: Santara-Šviesa, 1959, 75–89.
- [Greimas A. J.] Nepriklausomoji Lietuva šiandieniniu įvertinimu. *Metmenys*, 1960, nr. 2, 83–93; 1960, nr. 3, 103–121; 1962, nr. 5, 70–87.
- Greimas A. J. Pirmasis intelektualinės autobiografijos bandymas [1960]. In AJG1, 23–29.
- Greimas A. J. Knygos planas, rankraštis, be pavadinimo, be datos [1960], VUB RS, F245-164 (Varia). Knyga rengiama spaudai pavadinimu *Apie viską ir nieką: žmogus, visuomenė, kultūra*. Reng. J. Levina.
- Greimas A. J. *Sémantique structurale: recherche de méthode* (Langue et langage). Paris: Larousse, 1966.
- Greimas A. J. *Dictionnaire de l'ancien français jusqu'au milieu du XIV siècle*. Paris: Larousse, 1968.
- [Greimas A. J.] Semantika ir semiotika. Kalbina Pierre Daix (1970). In AJG1, 159–163.
- Greimas A. J. Laiškas Broniui Savukynui, 1984 01 03. In AJG1, 293–294.
- Greimas A. J. Intelektualinės autobiografijos bandymas. *Metmenys*, 1985, nr. 50, 10–20; 1986, nr. 51, 21–30.
- Greimas A. J. Laiškas Kęstučiui Nastopkai, 1987 11 15. In AJG1, 311–312.
- Greimas A. J. Laiškas Vytautui Abraičiui, 1988 03 30, 1988 04 18, 1988 06 6, VUB RS, F245-165.
- Greimas A. J. Antanas Smetona ir kas toliau. *Naujoji viltis*, 1988, nr. 21, 32–40.
- Greimas A. J. Laiškai Aleksandrai Kašubienei, [1989] 01 27, [1989 03 26], [1990] 09 04. In AJG1, 333–335, 338–339, 411–412.
- Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli. Literatūra, kultūra, grožis*. Sud. S. Žukas. Vilnius: Vaga, 1991.

Greimas A. J. *La mode en 1830: langage et société, écrits de jeunesse* (Formes sémiotiques). Eds. Thomas F. Broden and Françoise Ravoux-Kirkpatrick. Paris: Presses Universitaires de France (PUF), 2000.

Greimas A. J. „Semiotikos istorija yra mano asmeninė istorija“. Kalbina Saulius Žukas (1988). In AJG1, 49–120.

[Greimas A. J.] Prancūzijoje išsikerojo „bereikšmiškumas“. Kalbina Michel Kajman ir Corine Lesnes (1991). In AJG1, 165–169.

[Greimas A. J.] Pokalbis. Kalbina Jean-Claude Chevalier ir Pierre Encrevé. In AJG1, 121–143.

Ką reiškia būti drauge lietuviu ir prancūzu. Reng. A. Sverdiolas. Pokalbis Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centre 2017 m. sausio 20 ir 31 d., dalyvauja Kęstutis Nastopka, Ericas Landowski, Arūnas Sverdiolas, Loreta Mačianskaitė ir Saulius Žukas. *Metai*, 2017, nr. 3, 70–80.

Lietuvos Respublikos Seimas. Daugialypis A. J. Greimas. Diskusija, skirta A. J. Greimo 100-osioms metinėms, 2017 m. kovo 29 d. Prieiga internete <<https://www.youtube.com/watch?v=sAcA275qx2I>> [žiūrėta 2017 10 13].

Nastopka K. Mitų archeologija. In Greimas A. J. *Lietuvių mitologijos studijos*. Vilnius: Baltos lankos, 2005, 730–750.

Nastopka K. Semiotiko ištakos ir darbai: Algirdas Julius Greimas. *Lietuvos kultūros tyrimai*, 2012, nr. 3, 46–56.

Norvilas G. Drugys Jano veidu, arba Algirdas Julius Greimas. Pokalbis su Kęstučiu Nastopka ir Loreta Mačianskaite. *Literatūra ir menas*, 2017 kovo 10. Prieiga internete <<http://literaturairmenas.lt/2017-03-10-nr-3606/3849-pokalbiai/5922-drugys-jano-veidu-arba-algirdas-julius-greimas-pokalbis-su-kestuciu-nastopka-ir-loreta-macianskaite>> [žiūrėta 2017 10 13].

Schleifer R. A. J. *Greimas and the Nature of Meaning: Linguistics, Semiotics and Discourse Theory*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1987.

Vaitkevičienė D. Greimo mitologijos kodas. Pranešimas akademinų studijų savaitėje „Baltos lankos 2017“, 2017 m. liepos 7 d. Rengiama spaudai leidinyje *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos* 2. Sud. A. Sverdiolas, E. Landowski.

1992 rugsėjo 25, Dokumentų perdavimo-priėmimo aktas nr. 84, VUB RS, Algirdo Juliaus Greimo fondas (F245).

Jūratė Levina

THE UNKNOWN GREIMAS IN THE EGODOCUMENTARY ARCHIVE

SUMMARY. The paper tests an egodocumentary approach to the bibliographical and archival heritage of Algirdas J. Greimas that has been collected, systematized, and examined at the A. J. Greimas Centre for Semiotics and Literary Theory, Vilnius University, since 2015. The major advantage of an egodocumentary perspective is its focus, implicit in the term itself, on continuities that link the person's different activities and concerns into a single life project, which enables a hermeneutic effort of interpreting documents of various genres in relation to one another within the whole of an egodocumentary corpus. This perspective allows to identify three documents that Greimas produced but did not publish in 1957–1960 (the first *Semantics* discarded in 1957, an unpublished autobiography from ca. 1960, and an unfinished book project conceived at the same time) as expressing the same unsuccessful attempt at self-realization, while their later, published versions (the 1966 *Structural Semantics*, “An Attempt at an Intellectual Autobiography” published in 1985–86, and the 1991 collection *Iš arti ir iš toli*) appear to successfully complete these attempts. The crystallization of semiotics as an original and rigorously articulated perspective on the world and oneself emerges as a most significant factor in the formation of Greimas's world-vision and self-perception, while Greimas himself surfaces as a consistent personality employing all available means to make his existence meaningful and to understand the constitutive conditions of meaning itself.

KEYWORDS: Algirdas J. Greimas, egodocuments, archive, semiotics.